

Tudor Ghideanu despre filosofia lui Eminescu (I)

valoric-exponențial cu însăși perenitatea neamului nostru, mărturie stând *rotunjimea, monumentalitatea integratoare a operei sale*” (Mihai Eminescu, în „*Istoria filosofiei românești*”, vol. I, Ediția a II-a, Editura Academiei R. S. R., București, 1985, p. 574). Chiar dacă acest adevăr nu este tocmai „unanim” acceptat, el își are valoarea sa în conștiința românilor. „Eminescu este infinitul adevărat de simțire și de gând al întregului neam românesc. El este o valoare culturală absolută către care îndreptăm ierarhiile noastre de adevăr, de bine și de frumos, la întâlnirea căreia ne înveșmântăm în mantia unei totale primeniri. Aceasta pentru că Eminescu s-a identificat valoric-exponențial cu însăși perenitatea de ființare a poporului românesc, mărturie stându-i rotunjimea, monumentalitatea integratoare, lipsită de fisuri, a operei ca viață și a vieții sale ca operă” („*Filosofia lui Eminescu*”, p. 9).

Argumentele lui Tudor Ghideanu, în sprijinul afirmațiilor anterioare, sunt imbatabile: „Imensa flacăra creatoare a lui Eminescu a sintetizat, în chip unic în cultura noastră: inegalabilul poetic, adâncimea gândului, intuirea realului și sinceritatea responsabilă... Faptul însuși a fost posibil pentru că, în Eminescu au fuzionat, ca în nimeni altul: integralitatea creației populare, totalitatea ființei istorice românești, filosofia timpurilor și unicitatea genială a simțirii poetice” (*Idem*, p. 10).

Asemenea altor eminescologi, din ultimele decenii, Tudor Ghideanu își manifestă dezacordul față de metoda detectării izvoarelor străine în analiza operei eminesciene. „Față de Eminescu, metodologia cea mai des utilizată a fost aceea a detectării izvoarelor străine, a urmării unei filiații «necesare» din alții și cu alții, iar uneori și mai rău, de a reduce întregul gândirii eminesciene la acestea. Meritele incontestabile ale metodei filiației au fost de cele mai multe ori contrabalansate de concluzii unilaterale sau chiar absurde, sintetizate de afirmația generică «Eminescu n-a fost un filosof!» (G. Călinescu)” (*Idem*, p. 10). Care au fost consecințele unor aseme-

nea modalități de abordare? „Tot ceea ce au putut admite unii interpreți a fost doar justapunerea eclectică de teme și structuri sau filosofeme, preluate din alte concepții, de la Vedanta și până la Schopenhauer. Alții, cu asemănătoare șanse metodologice, s-au situat la antipodi, anume de a surprinde numai în fragmentele manuscriselor o «lume». Alții, mai rău, au redus totul la cugetarea implicită a poeziei și prozei eminesciene, ignorând deliberat filosofia explicită, fie că este vorba despre metafizica monistă a unor texte teoretice, fie că este vorba despre gândirea social-politică, în care geniul nostru național a elaborat, cu întreagă responsabilitate istorică și patriotică, teorii originale de universală valoare cognitivă și interpretativă” (*Idem*, p. 10).

Acum, să vedem cum gândeste profesorul Ghideanu remediarea situației: „Viciul esențial al acestor judecăți de valoare constă în faptul de a eluda întregul operei eminesciene, singurul care poate avea valoare semnificativă în deslușirea și prețuirea adecvată a părților și nivelelor. Totodată, ele mai păcătuiesc fundamental prin neluarea în seamă a teoreticului din opera lui Eminescu și, mai ales, a intenției pregnante a poetului de a-și elabora viziunea teoretică asupra lumii, asupra societății, asupra istoriei patriei. Căci, la urma urmei despre aceasta și este vorba: despre constituirea conștientă a filosofiei proprii, a viziunii capabile să deznoade, în mod personal, marile probleme ale ontologiei, epistemologiei, culturii, limbii, istoriei, religiei” (*Idem*, p. 10). Toate sunt obiective ale investigației lui Tudor Ghideanu. Cert este că profesorul ieșean are următoarea convingere: „Lepădând orice fel de prejudecată, ni se impune cu toată evidența adevărul că opera lui Eminescu realizează deplin un eidos numai al său, un tot esențial de idei, teme și structuri care-i constituie osatura filosofică, acel spațiu natural de trecere – uneori schițat numai, dar real – către o structură teoretică invariantă (constantă) a sa și numai a sa” (*Idem*, p. 10-11).

Nu trebuie să credem că Tudor Ghideanu respinge orice influență asupra creației eminesciene. Dimpo-

trivă, autorul nuanțează pornind de la realitate. „Ceea ce înseamnă că, în pluralul erudiției filosofice eminesciene vom putea găsi, deopotrivă, înțelepciune veche indiană (Kalidasa, budismul, Vedele etc.), înțelepciune presocratică și platoniciană, misticism creștin medieval, criticism, hegelianism etc. Dar, ca o exigență permanentă, rămâne încă de surprins eidos-ul, esențialitatea originală a cugetării eminesciene, care va fi de căutat, desigur, nu în aria diversității eclectice, ci în acea unică forță sintetizatoare care consacră gestul metafizic eminescian, dominantă vieții sale de creație teoretică” (*Idem*, p. 11). În același sens, autorul adaugă: „Desigur, pot și trebuie să fie admise, la Eminescu, influențe kantiene și schopenhaueriene, după cum se pot admite influențe indice, rousseauiste, dar reduționismul identificării «surselor» - care neglijează ceea ce Călinescu numea metodologia «identității» - s-a înfundat în contradicția de principiu, de a nu putea explica (decât ilogic) fuziunea dintre o «metafizică pesimistă și nihilistă (schopenhaeriană)» și vitalitatea optimistă a încrederii lui Eminescu în progresul real al umanității și al patriei” (*Idem*, p. 11).

Tudor Ghideanu a intuit, a avut curajul să caute, apoi a descoperit că, la Eminescu, filosofia este peste tot, atât în creația poetică, precum și în creația teoretică. Astfel că, având în vedere și opinia lui Mihai Ciurdariu, el declară: „Împotriva nerealizării sale academice, cu titluri și diplome, Eminescu a intenționat încheierea unui sistem propriu de gândire, distinct, cu adevărat, atât de eclecticismul maiorescian, cât și de materialismul lui Vasile Conta” (*Idem*, p. 12). Autorul aduce și lămuriri suplimentare: „Dacă influența lui Kant și Schopenhauer asupra lui Eminescu nu poate fi contestată, se va vedea că ea ține de nivelul unei lecturi din copilăria filosofică și că sub raport strict metafizic, Eminescu face parte dintr-o familie spirituală care îi adună împreună pe Aristotel, Bruno și Schelling, pe fondul problematic al școlii romantice literare germane, cu frații Schlegel, Novalis și Tieck” (*Idem*, p. 12). ▶

p. 12). Nu sunt uitate nici achizițiile din domeniul științelor, fizică, matematică, biologie, pe care Eminescu le cunoștea și de care se folosea pentru a-și justifica propriile sale viziuni.

Pe scurt, profesorul Ghi-deanu propune o metodologie a coerenței, prin care să „surprindă eidetic invariantul, propriul cugetării eminesciene, atât în sfera implicită a creației poetice, dar în primul rând, în sfera explicită a explicației teoretice” (*Idem*, p. 12). Pentru aceasta, autorul se preocupă să clarifice chestiunea privind stilul de a filosofa al lui Eminescu, despre care crede că nu coincide cu interogația filosofiei tradiționale și, tocmai de aceea, poate aduce lămuriri suplimentare asupra metafizicii poetului-cugetător. Interesantă este și ierarhia susținută cu privire la nivelele eminesciene de gândire. „Căci, este cu totul fără rost a ne îndoii că, din punctul de vedere al judecății istorico-filosofice, trebuie să distingem, la Eminescu, două nivele ale gândului, pe care le găsim în istoria culturii noastre și la un Dimitrie Cantemir: gânduri-instrument și gânduri-sens. Ceea ce înseamnă că nu toate valorile cugetării eminesciene stau pe același plan al importanței, ci, se manifestă în ele, în chip hotărât, o unitate ierarhic-funcțională în care, ca într-un superb Argument, se edifică, într-o deplină coerență semnificativă: nivelul unei metafizici generale, nivelul filosofiei istoriei și a cugetării populare, nivelul filosofiei culturii și religiei, al filosofiei limbii și creației artistice și, în sfârșit, nivelul filosofiei politice” (*Idem*, p. 13). Acestea sunt aliniamentele întregii cercetări eminescologice pe care a întreprins-o universitarul ieșean. Rezultatele le vom afla pe parcurs.

Ștefan MUNTEANU

Încă o ediție test

La început de cireșar, Bacăul a devenit iar un punct de atracție – și nu doar pentru oamenii de cultură –, cea de a treia ediție a *Reuniunilor Culturale Alexandriada* antrenând, deopotrivă, scriitori, actori, muzicieni, muzeografi, gazetari, dar și un public avid de cunoaștere, format îndeosebi din elevi și studenți.

Suita activităților a debutat cu antrenantul spectacol de teatru *Vârciorova. Carantină* de Matei Millo și Vasile Alecsandri, regizat de Alexandru Dabija, cel ce l-a gândit ca „o aprofundare a vodevilului, o formă de distracție populară, mult mai onestă și cinstită decât show-ul de televiziune”, dar care, în interpretarea actorilor Teatrului Municipal Bacovia, ca și acestea, s-a transformat pe parcurs într-o „proscie mare cu cântece răgușite și coruri zbierate” și în vulgare scene cu conotație sexuală, ce i-au determi-

nat pe unii să părăsească sala cu mult înainte de final.

Mai aproape de spiritul Bardului au fost elevii băcăuani și cei din Republica Moldova, care, împreună cu studenții de la Universitatea „V. Alecsandri”, au prezentat câteva reușite momente „De la Miorița, la Andrii Popa”. Li s-au alăturat participanții la simpozionul cu tema „Vasile Alecsandri – polimorfismul vieții și operei”, găzduit de Biblioteca Universității băcăuane, printre cei „minimum cinci raportori”, înscriși cu această formulă în program, numărându-se, alături de Dumitru Brăneanu și Ioan Dănilă, amfitrionii reuniunii, criticii literari Liviu Chiscop, Grigore Codrescu, Petre Isachi, Adrian Dinu Rachieru și Ioan Holban, îngrijitorul de ediții Mircea Coloșenco, criticul de teatru Carmen Mihalache, poeții Petruș Andrei, Elena Bostan și Cecilia Moldovan, prozatoarea Doina Cernica, profesoara Elena Simionescu, epigramistul Vasile Larco și publicistul Florentin Popescu.

Laureații actualei ediții sunt Alex Ștefănescu (Premiul Opera Omnia), Adi Cristi (poezie), Dan Perșa (proză), Adrian Dinu Rachieru (critică) și Flavius Lucăcel (teatru), cu diplome, medalii și premii speciale mai fiind răsplățiți Doina Cernica, Vasile Proca, Mara Paraschiv și Constantin Th. Ciobanu, revistele *Convorbiri literare*, *Bucureștii literar și artistic* și *13 Plus*, Liceul „Vasile Alecsandri” din Chișinău.

